

3. A korrupció kriminálpszichológiája

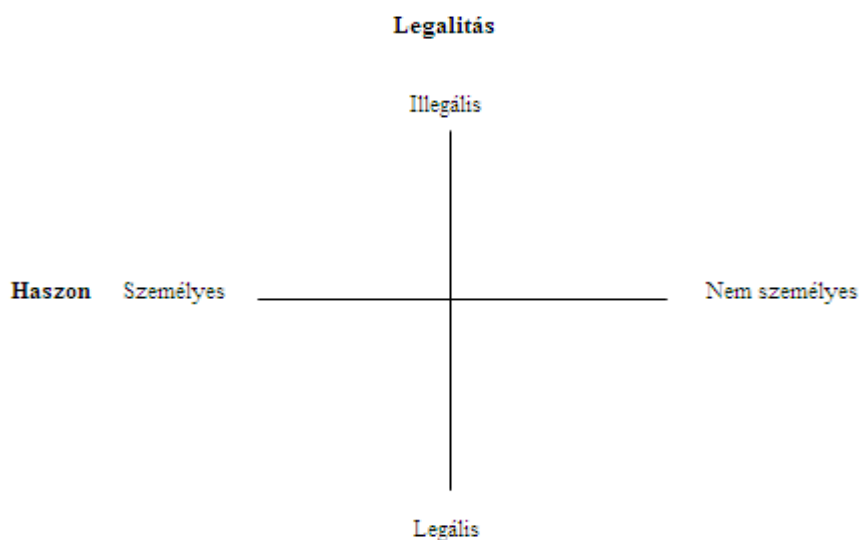
E rövid fejezetben megvizsgáljuk a korrupció:

- a jelentését, lehetséges meghatározását
- jelentősebb típusait és megjelenési formáit,
- magyarországi elterjedtségének becsült mértékét,
- fontosabb pszichológiai okait.

a. a korrupció meghatározásai, és összehasonlító elemzésük

Egy, a korrupcióval, ezen belül is annak kriminálpszichológiai vonatkozásaival foglalkozó tananyag sem kezdődhet mással, mint tárgya meghatározásával. Esetünkben azonban igen komoly nehézségekbe ütközünk, lévén a korrupatív viselkedésnek oly sok (itt nem részletezett) meghatározása ismert, hogy alig lehetséges közülük egy minden szempontból megfelelő, a jelenség teljes egészét értelmezni képes és ellentmondásmentes definíció kiemelése. Mégis, amint az a következő sorokból kiderül, legalább egy ajánlás erejéig meg fogjuk kísérelni témánk azonosítását. Induljunk ki abból, mintha már pontosan ismernénk a korrupció mibenlétét!

Az alábbi ábra azt szemlélteti, hogy a korrupatív megnyilvánulások meghatározásáról szóló tudományos igényű diskurzus a tárgyat alkotó jelenséget két fő dimenzió mentén értelmezi.



A kérdés tehát úgy is felvethető, hogy a „legalitás” és a „haszon” dimenziók révén meghatározott szimbolikus síkon belül a korruptként azonosítható cselekedetek hová helyezhetők el.¹

Vegyük példának a passzív megvesztegetés² eseteit, amikor ügye kedvezőbb elbírálása érdekében valaki pénzt vagy egyéb javakat kínál fel a döntési helyzetben lévőnek. E korrupzív akciók illegálisak és jellemzően valamely személyes haszon elérését célozzák. Így, amennyiben elfogadnánk a korrupció = (passzív) megvesztegetés összefüggést,³ akkor a korrupciót személyes haszon érdekében végrehajtott illegális cselekedetként kellene azonosítanunk, melynek „helye” a bal felső negyedben lenne. Azonban, mint azt bemutatjuk, a korrupció ilyenén meghatározása súlyosan leegyszerűsítő lenne.

Újabban Krémer⁴ javasolta, hogy a korrupciót két, egymástól élesen elkülöníthető, különböző jelenség együtteseként szemléljük. Ennek értelmében két definíciót is ad a kétféle korrupcióra. A **reciprocitás**-típusú korrupzív aktus csereügyleten alapul: mindkét (vagy minden résztvevő) fél előnyt nyújt a másiknak; az érintettek mind jól járnak. Klasszikus esete valóban a megvesztegetés. Azonban Krémer továbbmegy, és leírja a korrupció azon eseteit is, ahol szó sincs a bizonyos értelemben egyenlő felek interakciójáról, sőt, interakciót sem feltételez a jelenség: a **privilégiumokat létrehozó** korrupció-típus a hatalom kiépítésének az a módja, amely kiváltságokat és függőségi helyzeteket teremt meg.

A korrupció jelenségének körülhatárolására irányuló erőfeszítések sorában a talán leginkább sokrétű, a jelenséget több dimenzióban és árnyaltan értelmezni kívánó szakirodalmi polémia a rendőri korrupció mibenlétével kapcsolatban bontakozott ki. Éppen ezért célszerű, ha a korrupció megragadása és leírása során mindennek előtt az e tárgyban felhalmozott ismeretekre támaszkodunk.

Goldstein korrupció-meghatározása a hatalmi visszaélés fogalmának középpontba emelése révén mintegy egyesíti magában a fentebb hivatkozott kétféle korrupció-formát: eszerint a rendőri korrupció nem más, *„mint amikor a rendőr olyan esetekben él vissza hatalmával, amikor ez a rendőr vagy valaki más számára hasznot eredményez”*.⁵

Azt mondhatjuk, hogy e nem jogi szempontú, kiérlelt rendőri korrupció szemlélet:

¹ Fogarasi Mihály (2004) A rendőri visszaélések szociális reprezentációi I. Pszichológia 1. (24) 75-107. o.

² Keller Tamás, Sik Endre (2009) A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata. In Tóth I. Gy. (szerk.): TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés 2009. Budapest: TÁRKI, 167–182.

³ Sherman, L. W. (1974/a) Introduction: Toward a Sociological Theory of Police Corruption. In: Sherman, L. W. (ed.): Police Corruption. A Sociological Perspective. Anchor Press. Doubleday Garden City, New York

⁴ Krémer Ferenc (2003) A rendőri hatalom természete - Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra. Napvilág Kiadó Kft.

⁵ Goldstein, H. (1977) Policing Free society. Ballinger Publishing Company. Cambridge, Massachusetts 188. o.

- jóval szélesebb körű cselekvésmódokat ölel fel, mint az egyszerű megvesztegetés = korrupció-értelmezés;
- a nyereség / haszon fogalma túllép az anyagi jellegű (pénz vagy egyéb materiális javak) előnyök megszerzésén és magába foglalhatja pl. a státusz, befolyás, presztízs, támogatás elérésének lehetőségét is. Nem zárja ki bármely érzelmi, akár morális, lelkiismereti előnyök – hasznok bevonását;
- nem úgy tekint a korrupcióra, hogy annak megvalósulásához legalább két ember interakciójára lenne szükség: az egyik a vesztegető, a másik a megvesztegetett helyzetében;
- jogszerűen alkalmazott eljárások korrumpáltak, ellenkezőleg, illegális megmozdulások nem korrumpáltak lehetnek.⁶

A korrupció e lehetséges értelmezése annak jelentését lényegében a köznapi értelemben használatos (rendőri) visszaélés fogalommal azonosítja. Ennél fogva a korábbi nézőpontokban elterjedt „a korrupció szinonimája a megvesztegetés”- formula helyett „a korrupció szinonimája a hatalommal történő visszaélés”- elvét teszi magáévá.⁷

Vegyük észre, hogy amennyiben Goldstein definíciójában a „rendőr”-kitélt valamely általános alanyra utaló kifejezéssel helyettesítjük, akkor megkapjuk a korrupció jelenségének ellentmondásmentes, általános érvényű meghatározását: ezek alapján **a korrupció nem más, mint amikor valaki olyan esetekben él vissza hatalmával, amikor ez számára vagy valaki más számára hasznot eredményez.**

Amint láttuk, az így felfogott korrumpív megnyilvánulások egyaránt lehetnek illegálisak vagy legálisak, személyes hasznot hajtók vagy más valaki(k)nek előnyt biztosítók. Ebből következően megállapíthatjuk, hogy a fenti ábra koordináta-rendszerének mind a négy negyedébe sorolhatunk korrumpív számító cselekedeteket.

b. a visszaélések formái a magyar közgondolkodásban

A magyar közfelfogásban **a passzív és aktív megvesztegetés** mint a korrupció teljes jelenségtartományát lefedő **értelmezés lehet az uralkodó**, amint arra Vásárhelyi gondolatmenetéből is következtethetünk. E szerint a lakosság többsége számára „*graduális kategóriaként*”⁸ jelenik meg a korrupció, különbséget téve „*kis és nagy korrupció között*”⁹ – azaz kis és nagy ellenszolgáltatás ellenében kapható – nyújtható előnyszerzés között. Az aktív megvesztegetés fogalma alatt azt a korrumpív mozzanatot

⁶ Fogarasi Mihály (2004) i. m.

⁷ i. m.

⁸ Vásárhelyi Mária (1998) Rejtőzködés, öniszolgáltatás, háritás és egymásra mutogatás. In: Gombár Cs., Hankis E., Lengyel L., Volosin H. (szerk.) Írások a korrupcióról Korridor. Politikai kutatások központja, Budapest 152. o.

⁹ i. m. 158. o.

értjük, amikor a döntési helyzetben lévő hivatalos személy ellenszolgáltatást kér/követel a másik féltől, annak érdekében, hogy ügyében a számára kedvező döntést hozza meg. A korrupció e meglehetősen egysíkú felfogásával és értelmezésével szemben a magyar rendőrök összességükben szinte a tudományos kritériumokat is kielégítő árnyaltsággal, már-már a téma „szakértőiként” tesznek különbséget az egyes korrupció-típusok között,¹⁰ Ezért érdemes röviden áttekintenünk, saját, lehetséges hatalmi visszaéléseik kapcsán ők mi mindent tartanak korruptnak.

Így rendőreink megkülönböztetik a rendőri visszaélések két nagy halmazát, a **korruptív** és a **nem-korruptív** formákat. A magyar rendőrök körében **anyagi haszonszerzéssel együtt járó**, azt feltételező mozzanatok jelenlétével rendőri korrupcióként reprezentálódnak az alábbi viselkedésformák:

- megvesztegetések kérése – elfogadása (közte: zsebre bírságotlás),
- kikényszerítés – zsarolás (közte: zsebre bírságotlás),
- önzetlen felajánlások elfogadása,
- részben és inkább korrupciónak számítanak a "köztörvényes" csoport alá sorolható bűncselekmények (lopás, olajszőkítésben való részvétel, rablás, betörés, kábítószerrel visszaélés, csempészet), valamint
- a privilégium-teremtő esetek zöme.

A privilégiumokat létrehozó vagy azokat kiszélesítő korrupció-típushoz a megkérdezettek olyan előfordulásokat sorolnak, amikor a korrupct aktusok érintettjei a már megszerzett hatalmukra támaszkodva igyekeznek további, anyagi hasznokat is eredményező befolyásra szert tenni. A javakat, üzleti lehetőségeket, jól fizető állásokat másokat kizárva, egymás közt el- és leosztani, vagy éppen rokonaikat, barátait, érdekköreikbe tartozókat juttatnak privilegizált helyzetbe - a rendelkezésre álló, akár pénzben is mérhető nyereségekhez való hozzáférés egyenlőtlen feltételeit megteremtve.

Ez utóbbi lehetőségek jól példázzák a korrupció **nepotizmus** képében történő megjelenését.

A **nem anyagi jellegű**, vagy nem a rendőrnek magának személyes anyagi **nyereségeket eredményező** viselkedési módokat éppúgy korrupcióként élik meg: mint a rendőrök rendőrségen hivatalosan intézendő, ügyes-bajos dolgainak kollégáik közreműködésével történő soron kívüli intézése – persze kölcsönösségi alapon. De szintén korruptnak tartják azon megnyilvánulásokat, amikor a rendőr úgy érzi, olyan magatartásokat is megengedhet magának, amelyeket egy civil nem: pl. ittas vezetés, gyorsajtás stb.; rendőr mivoltát visszaélés-szerűen felhasználva több és nagyobb befolyásra, presztízusra, a társadalmi ranglétrán magasabban jegyzett pozícióra tör.

¹⁰ Fogarasi M. (2004) i. m.

Íme, a magyar rendőri közgondolkodás részeként, a nepotizmus jelenségét is magában foglalva helyet kap a már idézett „privilégiumokat és függőségi helyzeteket”¹¹ létrehozó korrupció-típus, amelyben, ha egyáltalán szabad megjegyzést fűznünk vizsgálatunk tárgyához – az egyik **legvisszataszítóbb hatalmi visszaélési, azaz, korruptív metódust** ismerhetjük fel.¹²

Úgy véljük, hogy ameddig az állampolgárok legszélesebb köreiből nem alakul ki az a szilárd meggyőződés, amely osztja a korrupciót a hatalmi visszaélésekkel összefüggésben láttató Goldstein-i értelmezést, addig a korrupció ellen mozgósítható, belülről fakadó, a közjó megéléséből származható fellépés lehetőségei igencsak gyenge lábakon állnak.

c. a korrupcióval fertőzöttség mértéke

Sherman a korrupció jellege, elterjedtsége és az abban érintettek szervezettsége alapján három típust említ,¹³ amelyek nála értelemszerűen a rendőri világra vonatkoznak, ám felosztását minden bizonnyal az intézményi világ bármely területére éppúgy érvényesnek tarthatjuk:

- **“a rothadt alma” és “a rothadt zsebek”**: az előbbiek időnként és egymástól függetlenül bizonyulnak megvesztegethetőeknek, utóbbiak egymástól független, rendszeresen korrumpálható csoportok.
- **Átható, nem szervezett korrupció**: valamely hivatali szervezeti egységhez tartozó személyek nagy része egymástól függetlenül korrumpál.
- **Átható, szervezett korrupció**: a társadalom minden számottevő intézményrendszerének szervezeten korrumpál működését jelenti.

Kérdés, **mennyire lehet korrupcióval átitatott a magyar társas világ?** E tárgyban fontos, részben európai léptékű összehasonlítást is megengedő kutatási eredményekre hivatkozhatunk.

A jelenség természetéből adódik, hogy közvetlen, tudományos megalapozottsággal bíró mérési eredmények nem állhatnak rendelkezésre. A közvetett, de megalapozott becsléseket lehetővé tévő kutatások a korrupció lakossági megítélésének három, egymásra vonatkoztatott dimenziójára alapoznak. Ezek: **a korrupció gyakoriságának észlelése, elfogadása**, valamint a bevallott, **saját korrupciós gyakorlat** mértékének változói.

¹¹ Krémer F. (2003) i. m.

¹² Fogarasi M.(2004) i. m.

¹³ Sherman (1974/a) i. m. 7-8. o.

A korrupció elterjedtségét a magyar lakosság, egybehangzóan a Transparency International megítélésével, európai viszonylatban az **átlagosnál némiképpen gyakoribb** jelenségnek érzékeli.¹⁴

Ami a korrupzív gyakorlat megítélését illeti, a megvesztegetésre épülő korrupzív mozzanatokra rendelkezünk adatokkal. Európai összehasonlításban az aktív korrupciót átlagos mértékben ítéljük el, de a passzív korrupciót a kontinentális átlaghoz viszonyítva sokkal inkább elfogadjuk. Az aktív és a passzív korrupció megítélését együttesen kezelve az derült ki, hogy a szlovákokkal együtt a megvesztegetésekkel szemben az **átlaghoz képest megengedőbbek** vagyunk.¹⁵

A kutatók azt találták, hogy *„néhány más országhoz hasonlóan például Magyarországon és Szlovéniában is a (bevallott) **korrupciós gyakorlat alatta marad a korrupció észlelt nagyságának**”*.¹⁶ (Kiemelés tőlem: F. M.)

Az eredményekből kiderült, hogy *„(H)azánk az egyetlen olyan ország, ahol a korrupciós gyakorlat szintje mind a korrupció észleléséhez, mind annak elfogadásához viszonyítva **alacsonyabb**”*.¹⁷ E megállapítást legalább kétféle módon értelmezhetjük: Keller és Sik szerint az összefüggés arra mutat rá, hogy (...) *”a magyar lakosság nem ismeri be, hogy korrup, noha egyrészt ezt mások esetében széles körben érzékeli, másrészt el is fogadja.”*¹⁸ Ezzel épp ellentétesen, Tóth úgy látja, hogy ugyan *„(T)ermészetesen lehetséges az is, hogy a magyar válaszadók kevésbé vallják be a korrupciós gyakorlatot, mint más országok állampolgárai. Ezt azonban nem nagyon tarjuk valószínűnek, hiszen nálunk éppen hogy a szóban forgó cselekmények kevésbé szigorú elítélése miatt tán kisebb erre a motiváció. A magyarázatban során inkább arra hajlunk, hogy (...) rosszabb véleménnyel vagyunk egymásról, mint kellene, vagy mint amilyen véleményt/képet magunkról fenntartunk.”*¹⁹

d. a korrupzív magatartás lehetséges pszichológiai okai

A Stoddard által megfogalmazott összefüggés, mely szerint (...) *”bármely rendőrségi szervezeti egység (pl.: egy kapitányság) az azt magában foglaló civil társadalmi közeg integráns eleme, ezért az adott szervezet devianciája hű tükörképe az őt körülvevő*

¹⁴ Keller Tamás, Sik Endre (2009) A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata. In Tóth I. Gy. (szerk.): TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés 2009. Budapest: TÁRKI, 167–182.

¹⁵ i. m.

¹⁶ Tóth István György (2009) Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom értékszerkezetében. A gazdasági felemelkedés társadalmi-kulturális feltételei című kutatás zárójelentése. TÁRKI Zrt., Budapest, 2009. 34. o.

¹⁷ Keller T., Sik E. (2009) i. m. 181. o.

¹⁸ u. ott

¹⁹ Tóth I. Gy. (2009) i. m. 34. o.

társadalmi közösség szokásos és elfogadott értékeinek”,²⁰ nem pusztán a rendőri szervezetekre lehet igaz. Érvényesnek tekinthetjük minden, az adott társadalomba integráltan működő, egyéb hivatali struktúrára is. Ebből következik, hogy a **szervezetekben jelentkező korrupció** sajátosságai és elterjedtsége lényegét tekintve az adott **társadalmi közeg korrupatív gyakorlatának függvényében alakul!**

A hatalmi visszaéléseket magában foglaló közállapotok vitathatatlanul legsúlyosabb torzulása, az „átható, szervezett korrupció” kapcsán Sherman²¹ kiemeli a politikai ethosz két, ellentétes jellegű formájának a korrupció arányait módosító szerepét. Amint kifejti, a hivatali eljárásban szerepet vállaló (köz)alkalmazottak az adott helyen és időben vagy a **közjó** vagy a **saját érdekeik mentén** tevékenykedhetnek. A saját érdekek követésének általános előtérbe kerülése az a tényező, amely elvezethet az átható, szervezett korrupció-típus kialakulásához. Ilyenkor maffiaszerű helyi társadalmi összefonódások kezdenek el működni, az intézményesült korrupció a szervezett bűnözés formáját öltve az igazságszolgáltatás és a helyi politikai hatalom meghatározó köreiben is tetten érhető. Sherman szerint²² e korrupció-típus létrejöttét segíti elő az ellene valóban hatékonyan fellépni képes politikai ellenzék hiánya.

A korrupatív akciók háttérben feltárt vagy sejtett okok elemzését folytassuk a „hagyományos” korrupció-felfogáshoz illeszkedő, a két ember hivatalos interakciója során megvalósuló **megvesztegetés folyamatának** egy sajátos, ám megítélésünk szerint a jelenség gyökereit megragadó értelmezésével. Az akár passzív-, akár aktív megvesztegetés ún. **konstruktivista** nézőpontú elemzését tekintjük át Bíró A. Zoltán nyomán.²³ Mint írja, a hivatalnok és ügyfele kapcsolatában a megvesztegetéshez vezető lépések előfeltételeként előbb ki kell alakulnia a két szereplő között egy olyan, az aktuális hivatali helyzet keretein belül érvényes bizalmas viszonynak, amelyben az ügyfél a hivatalnokot nem az intézményesített eljárási rend személytelen képviselőjeként, hanem vele egyenrangú másik emberként észleli. „A hivatalnok és a személy azonosításának gesztusa”²⁴ hozza létre azt a bizalmas viszonyt, amelyben aztán a két szereplő finom kommunikációs jelzések révén a helyzet közös értelmezését megadó új jelentést konstruál. A konkrét helyzetre érvényes jelentés tartalma egy szabály: a bizalmas viszonyba került két ember között alku köttetik, melynek követelményeit

²⁰ Stoddard, E. R. (1968) The Informal Code of Police Deviancy: a Group Approach to „Blue-coat Crime”. Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science Vol. 89. No. 2. Northwestern University School of Law. 347. o.

²¹ Sherman (1974/a) i. m.

²² i. m.

²³ Bíró A. Zoltán (1998) Mindennapi ellenfelünk, a rend (Esettanulmány a korrupció társadalmi háttéréről) In: Gombár CS., Hankis E., Lengyel L., Volosin H. (szerk.) Írások a korrupcióról Korridor. Politikai kutatások központja, Budapest

²⁴ i. m. 218. o.

mindkettejüknek ki kell elégíteniük. Az így kialakított helyzet, és az abban, általuk konstruált szabály jelenti mindkét fél számára a valóságos szituációt.

Miként Bíró A. hozzáfűzi: „*minél személyesebb a kapcsolat az egyén és a hivatalnok között, annál kevésbé tekintik a felek bűnnek, szabályszegésnek azt, amit elkövettek*”.²⁵

Jegyezzük meg, hogy a külső megfigyelő és értelmező nézőpontja felől tekintve egyértelműen korrupcióként azonosítható történések a két érintett fél számára a személyessé vált viszonyukból természetesen következő, jogos, eleve elfogadható, kölcsönös előnyök nyújtását jelentő interakcióként jelenik meg. Ez a **valóság** nem az alá- és fölérendeltek hivatalos viszonyából fakad, hanem **az itt és most egyenrangúvá lett felek kölcsönösen előnyös alkuja**. A résztvevők felfogása szerint nem történt normasértés, ezért nincs ok büntudat átélésére sem.

Úgy véljük, a fenti értelmezés élesen rávilágít arra, miért is oly nagyralátó várakozás, hogy a korrupció eme reciprocitásra épülő formáját a legtöbb, arra csábító helyzetben le tudjuk gyúrni: olyankor emberi természetünk bizonyos alapvető sajátosságait kellene háttérbe szorítanunk.

A megvesztegetéshez elvezető, imént elemzett folyamat az egyedi, önmagában szemlélt korrupatív aktusok hátterére ad magyarázatot. Azonban jól tudjuk, az ember néha szinte észrevétlenül képes belesodródni a mind súlyosabb megítélés alá eshető vétkek, bűnök sorozatába. Nemegyszer így történhet ez a rendszeresen bekövetkező hatalmi visszaélések terén is. Vizsgáljuk meg, hogy mi állhat e deviáns karrier hátterében! Sherman²⁶ rendőri esettanulmányok ismertetésén keresztül mutatja be egyes rendőrök lehetséges **deviancia-karrierjét**. Megint, nem először, hiba lenne azt gondolnunk, hogy megállapításai csak a rendőrökre lennének érvényesek.

Példáiban az "első lépés" az ártalmatlannak tűnő, ingyenesen felajánlott étel-ital elfogadása, végpontja pedig az érintett rendőr által iparszerűen űzött betörés-sorozat vagy a szervezett kábítószer-kereskedelemben vitt vezető-irányító szerep. Értelmezése gerincét az ún. **másodlagos deviancia-elmélet**²⁷ képezi, mely szerint egy kezdetben ártatlan ember is elindulhat a mind súlyosabb bűnök elkövetése irányába. Az első, kis lépést valamely csekély súlyú deliktum, kihágás elkövetése jelenti. Ekkor a személy, feddhetetlensége érdekében morális értelemben semlegesíti (neutralizáció) tettét, amely nem más, mint önigazolás: amit megtett, az tulajdonképpen nem is számít normasértésnek. Becsületes ember maradt. Később, egy kedvező alkalommal már egy olyan lépést is képes lesz megtenni, amelyet valamely külső megfigyelő már egy fokkal súlyosabb vétkeként tartana számon. De a cselekvő maga ezt újfent az "első lépésként"

²⁵ u. ott

²⁶ Sherman, L. W. (1974/b) *Becoming Bent: Moral Careers of Corrupt Policemen* In.: Sherman, L. W. (1974/a) (ed.): *Police Corruption. A Sociological Perspective*. Anchor Press. Doubleday Garden City, New York

²⁷ Goffman, Erving (1961) *Asylums*. Garden City, n. Y.: Anchor Books. (Hiv.: Sherman, L. W. (1974/b) 194-195. o.)

éli meg. Önigazolása ezúttal is eredményes lesz, hiszen saját értelmezése szerint most is csak valamely csekély súlyú normasértésével kell szembenéznie. És így tovább – addig érvényesülhet ez a fokozatosságon alapuló folyamat (gradualitás), ameddig a számára mérvadó közege önigazolásokat biztosító normái és értékei erre lehetőséget nyújtanak. A történéssor végén azonban oly annyira letagadhatatlanná válhat a különbség saját, antiszociális viselkedése és az őt körülvevő szociális közeg gyakorlata hirtelen megváltozik (identitás-változás). Ettől kezdve bűnözőként (esetünkben: korrump emberként) tekint magára. Mivel antiszociális értékekkel és normákkal azonosult, bűntudatot továbbra sem él át. Azt a közeget, ahonnan elindult, – a tisztességes, nem korrump emberek világát – most már idegennek, távolinak éli meg.

Természetesen a hasznok elérését célzó hatalmi visszaélések, azaz, a korrupció okainak ezúttal csak egy hányadát tudtuk bemutatni. Számos további, a pszichológia illetékességi körén jórészt már kívül eső értelmezés létezik még (szociológiai, szervezeti kultúra, politológiai, stb.), amelyek taglalása messze túlmutatna vállalt feladatunkon.

Önellenőrző kérdések

Miért nem tartható a korrupció jelenségét a megvesztegetéssel azonosító felfogás?

Fel tud idézni 3 olyan korrumpív esetet, amely legális, nem anyagi haszonszerzést célzó, de kiváltságokat létrehozó volt?

Melyek a korrumpív viselkedés hátterében álló fontosabb pszichológiai okok?

Irodalomjegyzék

- Bíró A. Zoltán (1998) Mindennapi ellenfelünk, a rend (Esettanulmány a korrupció társadalmi hátteréről) In: Gombár Cs., Hankis E., Lengyel L., Volosin H. (szerk.) Írások a korrupcióról Korridor. Politikai kutatások központja, Budapest
- Fogarasi Mihály (2004) A rendőri visszaélések szociális reprezentációi I. Pszichológia 1. (24) 75-107. o.
- Fogarasi Mihály (2004) A rendőri visszaélések II. Pszichológia 2004/1 213. o.
- Goffman, Erving (1961) Asylums. Garden City, n. Y.: Anchor Books. (Hiv.: Sherman, L. W. (1974/b) 194- 195. o.)

- Goldstein, H. (1977) Policing Free society. Ballinger Publishing Company. Cambridge, Massachusetts
- Keller Tamás, Sik Endre (2009) A korrupció észlelése, elfogadása és gyakorlata. In Tóth I. Gy. (szerk.): TÁRKI Európai Társadalmi Jelentés 2009. Budapest: TÁRKI, 167–182.
- Krémer Ferenc (2003) A rendőri hatalom természete - Társadalmi szerep és foglalkozási kultúra. Napvilág Kiadó Kft.
- Sherman, L. W. (1974/a) Introduction: Toward a Sociological Theory of Police Corruption. In: Sherman, L. W. (ed.): Police Corruption. A Sociological Perspective. Anchor Press. Doubleday Garden City, New York
- Sherman, L. W. (1974/b) Becoming Bent: Moral Careers of Corrupt Policemen In.: Sherman, L. W. (1974/a) (ed.): Police Corruption. A Sociological Perspective. Anchor Press. Doubleday Garden City, New York
- Tóth István György (2009) Bizalomhiány, normazavarok, igazságtalanságérzet és paternalizmus a magyar társadalom értékszerkezetében. A gazdasági felemelkedés társadalmi-kulturális feltételei című kutatás zárójelentése. TÁRKI Zrt., Budapest, 2009. 34. o.
- Vásárhelyi Mária (1998) Rejtőzködés, öngazolás, hárítás és egymásra mutogatás. In: Gombár Cs., Hankis E., Lengyel L., Volosin H. (szerk.) Írások a korrupcióról Korridor. Politikai kutatások központja, Budapest 152. o.